СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 76. — Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 1. квітня, 1924. — VOL. XXXII. — No. 76. — Jersey City, N. J., Tuesday, April 1, 1924. — THREE CENTS

Міністер суду мав засланяти своїх приятелів.

ВАШІНҐТОН, 30. марта. — Перед сенатовим комітетом, розслїджуючим діяльність уступившого міністра судівництва Догерті, виступив зі своїми зізнаннями капітан Скейф, бувший спеціяльний аґент департаменту судівництва, та заявив, що Догерті та його приятелі кілька разів задержували слідство аґентів департаменту, коли се слідство грозило розкриттем надужить та обманів, яких допускалися супроти уряду підприємці, будуючі для уряду аероплани.

ДОГЕРТІ ОБІЦЮЄ.

ВАШІНҐТОН, 29. марта. — Бувший міністер судівництва Догерті заявив, що в короткім часі він виступить зі своєю заявою про закиди, які роблять йому його політичні вороги. Каже він, що се буде незвичайно цікава „історія”.

ДЕМОКРАТИ ВЖЕ МАЮТЬ ДОСИТЬ.

ВАШІНҐТОН, 29. марта. — Демократичні сенатори вагаються, чи попирати акцію сенатора Меккелера проти міністра судівництва Мелона. Сенатор Меккелер вніс був резолюцію, щоби розслідити, як Мелон став міністром та чи мав він право ним бути, стоючи рівночасно в звязку з ріжними приватними підприємствами. Тепер демократичні сенатори вагаються, чи стануть за Меккелером, бо їм здається, що населенне вже має досить всяких слідств.

БОРОТЬБА ЗА ЗЕЛІЗНИЧУ РОБІТНИЧУ РАДУ.

ВАШІНҐТОН, 29. марта. — Перед сенатовим комітетом для межистейтової торговлі відбуваються тепер переслухання в справі проєкту закона, що має знести Зелізничу Робітничу Раду Злучених Держав, котра мала порішувати всякі непорозуміння межи зелізничими підприємствами та зелізничими робітниками.

На переслуханнє станули представники зелізниць та представники зелізничих робітничих юній.

Представники зелізниць були проти Зелізничої Ради, бо перед нею виступають яко представники робітників представники робітничих юній, котрі не мають цілої половини зелізничих робітників. Представники юній зате противилися законови, що завів Раду, на тій основі, що сей закон не дав Раді ніякої сущної влади рішати непорозуміння та що через се Рада є лишень перешкодою для робітників, а не поміччю.

ҐУБЕРНАТОР ПРОТЕСТУЄ ПРОТИ ВИКИДАННЯ РОБІТНИКІВ З ДОМІВ.

ГАРИСБУРҐ, Па., 29. марта. — Ґубернатор Пиншо повідомив вуглеве підприємство Винтон Коліері Ко. з Винтондейл, що йому донесено, що компанія збирається викидати робітників зі своїх домів, вимовивши їм мешкання на 24 години вперед. Ґубернатор пятнує таке поступованне яко противне моральности та публичній політиці.

Про таке зарядженне компанії повідомила ґубернатора вуглева юнія. Коли ґубернатор зажадав телеґрафічного вияснення від компанії, компанія відповіла, що вона такого приказу не давала. На се юнійні урядники предложили ґубернаторови ориґінальні виповідження мешкання робітників, видані компанією. Ґубернатор в друге спитав їх о вияснення, але компанія мовчала. Тоді ґубернатор напятнував її публично.

МОСКАЛІ ОРҐАНІЗУЮТЬ НОВУ ПРАВОСЛАВНУ ЦЕРКВУ.

НЮ ЙОРК, 29. марта. — Серед російської православної церкви в Америці, котра через революцію втратила грошеву піддержку від російського уряду почався тепер новий рух, ціллю котрого є звязати російську православну церкву з американськими протестантськими церквами, а спеціяльно з протестантською єпископальною церквою.

На чолі сього руху станув митрополит Плятон Рождественський, котрий в тій цїли скликає на день 2. квітня попівську конвенцію до Дітройту, в стейті Мишиґені. Ся конвенція має рішити про політику нової церкви. Заклик на сю конвенцію містить заклик до протестантських церков, щоби вони заплатили кошта конвенції.

СТРАШНІ БУРІ НА ЗАХОДІ.

ВАШІНҐТОН, 29. марта. — З ріжних околиць в середно-західних та південно-західних стейтах доносять про страшні бурі, що навістили сі околиці в четвер в ночі та в суботу рано, спричиняючи поважні маєткові шкоди та втрату богато людських жить.

Уливні весняні дощі викликали вилив рік у стейтах: Пенсилвенії, Огайо, Вест Верджінії та Мериленді. Ціле місто Камберленд, в стейті Мериленді, залляте водою. Води позривали богато мостів, та забрали богато господарських будинків. Число всіх жертв, про які є певні відомости виносить 14.

РЕВОЛЮЦІЯ В МЕКСИКУ.

МЕКСИКО, 29. марта. — Де ля Гуерта, провідник революційного руху проти федерального уряду Обреґона, розсилає бездротним телефоном заяву, що він ані не вмер, ані не втік з Мексику, та що вс івісти подібного змісту се пропаґанда Обреґона. Значить революція триває далі.

РЕВОЛЮЦІЯ В ГОНДУРАСІ.

ВАШІНҐТОН, 29. марта. — Департамент стейту дістав вістки з Гондураса, середно-американської републики, що межи революційними та федеральними військами прийшло до завзятої битви о посіданнє міста Теґусіґальпи, столиці републики. В битві згинуло з обох сторін богато людий, і обі сторони після битви рабували та палили села й міста.

„СИНІ ЗАКОНИ” ПРОТИ „МУВІС”.

ЕЛИЗАБЕТ, НЮ ДЖЕРЗІ, 30. марта. — Наслідком нагінки проти всяких розривок в неділю, противляться так звані сині закони, всі театри рухомих образків були нині замкнені.

КУЛИДЖ ВИТАЄ ЛЕТУНІВ.

ВАШІНҐТОН, 29. марта. — Президент Кулидж вислав до 8 американських військових летунів, що вибралися в воздушну подорож довкола світа, привітну телеґраму з приводу їх вилету понад Тихий Океан. Президент каже, що американський народ слідить за летом як великою подією всесвітньої історії та буде гордитися їх доспіхом.

ЗА НОВИМ ЗДОБУТКОМ У ПЕРЕВОЗІ ПОЧТИ.

ВАШІНҐТОН, 29. марта. — Конґрес має незадовго радити над видатками на почтовий уряд, в котрих є поміщений спеціяльний податок на заведеннє такого скорого почтового перевозу воздухом, що лист з берега Атлянтийського Океану мавби йти на беріг Тихого Океану за 26 годин.

І НАЙЛІПШИЙ ЖОЛУДОК ЗІПСУЄТЬСЯ.

Др. Макс Торек з Шикаґо оперував оногді якогось Вілієма Бартела, що вважає себе заводовим ковтачем. З його жолудка добуто ось такі річі: 12 цвяхів до оббивання хатної обстанови, 10. звичайних цвяхів, 2 оріхи, 3 шруби, 4 головки від цвяхів, 65 куснів пришпильок, 12 цілих пришпильок, 22 прищіпачів до паперу, 1 гачок до хатних занавіс, 1 чек від пива, 2 патрони, 1 дайму, 33 шпанеґлі. Операцію треба було, однак зробити не через сі дрібниці, але через те, що Бартел ковтнув недавно грубий театральний цвях, який пробив стіну жолудка та викликав запалення.

МОДА І ПЕС.

Жіночі примхи, які все тужать за змінами, — мають уже й досить малих песиків, улюблених пудлів. Тепер кожда елеґантна Парижанка водить зі собою на прохід величерного британського бульдоґа. Один добродій, який проходжувався по Елізейських Полях (бульвар у Парижі) начислив не менше як 54 бульдоґи, яких водили зі собою шармантні Парижанки.

САМОВБИВСТВО УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТА.

У Празі 17. березня застрілився у себе в помешканні український студент Вячеслав Канторовський, родом з Волині. Причини самовбивства досі невідомі. (Вл. кор.)

МІЖНАРОДНЄ НЕПОРОЗУМІННЯ З ПРИВОДУ ОЛЕНЯ.

Анґлії приключилася така дрібна пригода, котра обігла всю европейську пресу. Ловці анґлійського товариства Мід-Кепт на конях здоганяли оленя. Олень ратувався у море, кинувся з анлгійського побережжа. Один рибацький корабель, що там був, зловив оленя і так дав причину найдивніщий комплікаціям. Коли корабель причалив до Етабль митовий уряд сконфіскував їм оленя за перестунство закона, бо в той час лови були заборонені. Рибалки заявили, що тут ходить лише про річ найдену в мори й тому олень повинен припасти їм. В вижиданню рішення вищої власти постановлено оленя вбити, бо не хотів приймати поживи, — й дати на ліцитацію а дохід зложити у начальника в Етабль. Тимчасом донесла „Дейли Мейл”, що ґенерал Піт голова товариства Мід-Кепт зажадав, щоби оленя передати ловецькому товариству.

ПАРАСОЛЯ І ХАРАКТЕР.

„Пті Парізіен” пише про одного Анґлійця, який хоче переконати, що характер жінок можна пізнати з цього, як котра держить парасолю. Коли її жінка носить як палицю, то є авторитативного характеру. Коли вертить парасолею, то неспокійний дух. Коли парасоля в правій руці — то це вірна жінка, але характер несталий. Парасоля завішена на лівій руці означує веселий характер але на правій, то ознака смутку й початків неврастемії. Жінка, яка забуде парасолю в поїзді, трамваю, фякрі, виявляє нахил до говорення неправди. Співробітник „Парізієна” радить жінкам, котрі бажають, щоби небажані люде не бачили їх дискретних черт характеру — аби відреклися парасолі та хай радше надягають дощевий плащ.

СМЕРТЬ ІЗ ВЕСТМІНСТЕРСЬКОЇ ВЕЖІ.

З головної вежі католицької катедри в Вестмінстері впала жінка з двома дочками з висоти 284 стіп. Вона родом із Ірляндії. Не знати, чи то припадок, чи самовбивство.

ЖІНКИ Є ІНТЕЛІҐЕНТНІЩІ ВІД ЧОЛОВІКІВ.

Так сказали професори університету в Арізоні. Вони кажуть, що жінка принаймеше до 25 року життя стоїть вище від чоловіка. І числами доказують, що інтеліґенція студенток виносить 1,96, а студентів 1,50. Чотирнайцять літня учениця під оглядом інтеліґенції варта більше як 16-літний хлопець.

ФУТБОЛ ВИПІРАЄ БОРОТЬБУ БИКІВ.

Надходять сумовиті дні для боротьб биків у Еспанії, клясичній землі цього кровожадного спорту. Сталося таке у Севілі, що годі було передбачити, — пише „Дейли Мейл”. Дискутують над цим у цілій Еспанії. Один цікавий бій биків мусілося відкликати, бо мав відбутися меч копаного мяча між Мадридом і Севілею. А саме в Еспанії футбол останніми часами здобуває все більше пристрасних прихильників. „Анґлійську каварню”, (в якій здавна вже сходились тореадори) замкнено, бо відвідували її гості чимраз менше. Безпосередня причина цієї кризи спорт копаного мяча — футбол. Богато славних підприємств для тресування биків замикаються, дискусії знавців цих справ не є вже такі пристрасні і то бувають рідко. Давніще чемпіони вдоволялися скромними платнями й славою. Пізнійше платили їм за одну боротьбу 5.000 пезетів і більше. Вони деґенерувалися, перемінили отверту й сміливу боротьбу на акробатські викрути.

ВИСЛІДИ БАКТЕРІОЛЬОҐІЧНИХ ДОСЛІДІВ НА ПАПЕРОВИХ ГРОШАХ.

„Deutsche Medizinische Wochenschrift” пише: При розслїджуванню ріжних родів паперових грошей (446 штук) у повоєнному часі, сконстатовано, що всюди на них розмножилося богато зародків. Прим. середньо до дуже зужитих банкнотів — 1 і 2-марківки мали 13.000 до 143.000 зародків. Одначе рід і скількість зародків не є у відношенню до стану зужиття банкнотів. Дуже богато залежить воно від роду паперу. Гладкі банкноти мають менше бактерій, як пружковані або шерсткі. Не є також дуже важне звідки походять банкноти: чи з різні, пекаінр, базару і т. д. Досліди над цим, як довго жиють ріжні зародки на банкнотах, дали такий вислід: 54 години, 93 до 127 днів, 87 до 138 днів, 11 до 96 днів, 25 до 138 днів, 17 до 52 днів, 48 до 134 годин, 87 до 138 днів. Правдоподібно папір далеко ліпше переносить (поширює) зародки, як инші предмети ужитку. Та не можна цьому й зовсім зарадити, колиб паперові гроші заступити металевими.

Німецька народня партія заявляється за привернennєм монархії.

БЕРЛІН, 30. марта. — На конвенції німецької народньої партії, яка відбувається у Ганovері, принято резолюцію, яка заявляється за створеннем в Німеччині демократичної монархії і привернennєм німецького національного прапора чорно-біло-червоного.

Сю програму приняв теж провідник партії бувший премієр, а тепер міністер закордонних справ др. Ґустав Штреземан,

В німецькій народній партії головну силу творять великі промисловці. Сею заявою вони подали руку німецькій правиці, котра виступила до виборів під кличем: Один народ, один край, один цісар.

Німецькі монархісти хотять видвигнути кандидатуру на цісаря бувшого престолонаслідника Фрідріха Вільгельма.

ПУАНКАРЕ ГОДИТЬСЯ ДОПУСТИТИ НІМЕЧЧИНУ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ... ПІД ЗАСТОРОГАМИ.

ПАРИЖ, 30. марта. — Премієр Пуанкаре заявив, що він згодиться на допущенне Німеччини до Ліґи Народів, але під такими засторогами:

1. — Якщо Німеччина прийме плян комісії знавців про „воєнні відшкодовання”.

2. — Як згодиться на аліятську контролю своїх військових сил.

3. — Коли пристане на інспекцію своїх військових сил Радою Ліґи Народів.

НІМЦІ БОЯТЬСЯ ПЛЯНУ КОМІСІЇ ДОСА.

БЕРЛІН, 30. марта. — Німці ставляться з підозрінням до пляну комісії знавців під проводом Американця Доса. Вони кажуть, що бояться, що та комісія своїм пляном хотіла-б наложити нові тягарі на німецький нарід.

ПУАНКАРЕ ТРИМАЄТЬСЯ СТАРОЇ ПОЛІТИКИ.

ПАРИЖ, 30. марта. — В поінформованих кругах запевняють, що Пуанкаре не змінить своєї політики. Завтра він представиться парляментови разом з новим кабінетом. Більшість парляменту тепер буде за ним.

ЛЕТУН КАНДИДУЄ В ПОСЛИ.

ПАРИЖ, 30. марта. — Летун Саді Лєкуант заявив, що кандидує на посла до парляменту у виборах 11-ого мая с. р. Він кандидує з рамени радикально-соціялістичної партії.

БУДЖЕТ ІТАЛІЇ ЗРІВНОВАЖЕНИЙ.

МЕДІОЛЯН, Італія, 30. марта. — На передвиборчому зібранню в тутешній опері Ля скаля заявив італійський міністер скарбу Альберто де Стефані, що завдяки фашістському правительству покінчено вже з недоборами в буджеті Італії. В теперішньому фіскальному (скарбовому) році буджет Італії буде вже зрівноважений.

ГОЛОДІВКА В ТЮРМІ ПРИ УЛ. БАТОРІЯ У ЛЬВОВІ.

ЛЬВІВ, 14. марта. — В неділю дня 9-го марта с. р. у Львові розпочали голодівку всі політичні вязні в тюрмі при ул. Баторія в числі 40. Між вязнями більшсіть студентів українського університету.

Вязні домагаються:

1) Приспішення слідства.

2) Відділення їх від звичайних злочинців.

3) Дозволу на одержуванне книжок і часописий.

4) Дворазових проходів і красшого обходження з вязнями вязничої служби.

Адвокати др. Вол. Бачинський і др. Ол. Марітчак інтервенювали в їх справі у през. суду Гавля.

До сьогодня голодівка не скінчилась. Голодують вже пятий день.

ВИБУХ БОМБИ В ДИРЕКЦІЇ ПОЛІЦІЇ У ЛЬВОВІ.

ЛЬВІВ, 12. марта. — У вівторок, дня 11. березня, ранком вибухла в дирекції поліції у Львові при ул. Міцкевича бомба. Гук був доволі сильний так, що в цілім будинку повилітали шиби у вікнах.

Військова комісія, яка по вибуху прибула на місце, розслідила, що бомба вибухла у виходку в партері під політичним відділом. Знайдено там три бомби, з яких лише одна вибухла. Дві прочі не експльодували. Дальше сконстатувала комісія, що ті бомби о вазі шість фунтів є російського походження, яких польське військо ніколи не уживало.

Слідство в тій справі веде ком. Козакевич. Польська брукова преса вже тепер знає, хто це зробив, іменно — гайдамаки.

ПРОТОКОЛ Д-РА ПАНЧИШИНА В СПРАВІ БЛ. П. БЕСАРАБОВОЇ.

ЛЬВІВ, 14. марта. — Др. Панчишин, ректор українського університету, який був присутний при ексгумації (викопанню) тіла бл. п. О. Бесарабової зладив протокол, в якім стверджує, що:

1) на тілі знаходились криваві синці. Шкіра була здрапана на руках, плечах і ногах. Кров місцями збіглася. Ті зміни повстали за життя, а при секції в закладі медицини се стверджено.

2) На шиї знаки петлі.

На підставі тих даних др. Панчишин стверджує, що: Смерть бл. п. Бесарабової наступила наслідком удушення. Бл. п. Бесарабова мусіла бути перед смертю бита в спосіб страшний і варварський. Виключене, аби так сильні рани могли повстати ізза передсмертних судорогів, чи ізза упадку тіла. Протокол носить дату: Львів, 9. березня, 1924.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays,
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

РЕЗИҐНАЦІЯ МІНІСТРА СУДІВНИЦТВА.

Ґенеральний прокуратор Догерті, міністер судівництва в кабінеті Гардинґа та Кулиджа, предложив резиґнацію зі свого уряду.

Догерті став немилою особою від довшого часу. Правда, йому не доказано ніяких злочинів, але проти нього піднесено було такі поважні закиди надужить, що він став тягарем для своєї партії та свого президента, та повинен був уступити давно. Та він держався свого уряду, немовби хотів показати, що якраз люди, яким всі смерть віщують, вмирають найдовше.

Коли свого часу сенатори заявилися за тим, аби президент Кулидж післав Догерті на пашу, президент Кулидж не подавався натискови поодиноких сенаторів та провідників партії, але давав Догерті час і нагоду виправдатися. Та докази невинности не приходили, а на їх місце множилися закиди та познаки вини. Нарешті президент став просити Догерті, щоби він зрезиґнував з власної волі але Догерті вперся.

Коли наконець Кулидж не міг довше терпіти міністрования Догерті, він правничою кручкою позбавив його уряду. Сенат зажадав від міністерства судівництва певних документів, а Догерті відмовився їх видати. Та про справу мав остаточно рішити Кулидж яко президент. Президент в таких справах звичайно поступає після того, що йому припоручить відповідний секретар (міністер). В сьому случаю опінію мав предложити Догерті яко міністер судівництва. Що, однак, Догерті є особисто заінтересований в сій справі, отже не може видати безсторонної опінії, президент заявив Догерті, що він хоче мати другого міністра судівництва, який мігби йому дати таку опінію.

Догерті уступив. З републиканської партії та републиканської адміністрації усунувся чирак, що гнив і воняв. Однак, показується, що вони за довго хухали на сього боляка, що він їм буде робити шкоди навіть тепер, як його витяли. Зараз по своїм уступленню Догерті видав заяву, в котрій закидає президентови, що він не мав відваги станути за засадою і боронити свого урядника так довго, поки вина йому не буде доказана, а місто сього пішов на уступки безосновним наклинам та наклепам. Рівночасно показується, що Кулидж не вратувався перед своїми ворогами, кидаючи їм Догерті як кидається свиню зі саний під вовчу тічню. Тічня вже так розілася на Догерті, що тепер починається добиратися до другого міністра, а по ньому візьметься відай до третого. Кулидж утратив приятеля, а ворогів не зеднав. Поступованне Кулиджа виявило його як людину слабу, та для його власної партії не дуже корисну. Суспільність не набрала з його поступків переконання, що він уміє як слід оберігати публичне добро.

ПОДВІЙНА ХИТРІСТЬ.

Нюйорські большевики, ідучи за наказом з Москви, скликують 13-ого квітня с. р. в Ню Йорку, нібито „безпартійний" робітничий конґрес.

На сей конґрес хотять стягнути НЕ-БОЛЬШЕВИКІВ, а українських націоналістів, сих, що все трудились і працювали для ідеї самостійної української держави.

Аби їх на сей конґрес підманити, кажуть, що там будуть говорити про школи, книжки, кооперації і т. д., а не про політику.

Коли так підманені українські націоналісти прибудуть на сей конґрес, то там з большевицьким „культурним" борщем та „економічною" капустою подадуть ще невинну резолюцію — заявитись за... „радянською Україною".

Двайцять страв варто зварити, аби українські націоналісти випили при обіді жовч змішану з оцтом під принадною назвою „радянська Україна". Слово „радянська" невинне, а Україна слово миле, так чому-ж не приняли-б сеї резолюції? Конґрес руки вгору і справа скінчена. Розійдеться домів з невинною думкою, що конґрес ухвалив такі невинні річи як школа, книжка й кооперація...

А ЩО БУДЕ НА ДІЛІ?

На ділі се не буде заява за школою, книжкою і кооперацією, які Росія переслідує і нищить на Україні (Шевченко і Франко під цензурою як і за царів; шкіл або нема жадних, або пороблено з них большевицькі карикатури; кооперацію нищили большевики на Україні розбоем, а торговлю віддали спекулянтам-неповцям), ані навіть голословною заявою за „радянською Україною", — але ДЕКЛЯРАЦІЄЮ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ ПІД ПРОВОДОМ БОЛЬШЕВИЦЬКИХ АҐЕНТІВ — ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО САМОСТІЙНИЦЬКОГО ВОЗВОЛЬНОГО РУХУ. Большевики з Москви хотять показати українським самостійникам, Придніпрянцям і Галичанам, на Україні і на еміґрації, що українські націоналісти в Америці є проти них І ПРОТИ САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, а за московською окупацією на Україні, за тим, аби не було України, а тільки МОСКОВСЬКІ ҐУБЕРНІЇ НАД ДНІПРОМ.

Большевики беруться на подвійну хитрість і хотять САМОЗАСУДУ смертного від американських Українців. Хотять, аби вони кинули каменем на могили тих соток тисяч українських вояків, що згинули за ідею самостійної української держави, і щоб самі добровільно ту ідею оплювали, а заявились за неволею і рабством під Москвою.

Було-б сумно, якби так було, але в се годі повірити.

ГРОЗА ПРОТИЖИДІВСЬКИХ ПОГРОМІВ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ.

(Оригінальна допись „Свободи" з Відня).

В часі, коли вибухла світова війна був французьким дипльоматичним заступником в Петербурзі Палеольоґ, котрий на тім становищи полишився був еще і по вибуху війни. Він знає добре відносини в Росії, тим більше що ними безперервно інтересуеся.

Власне недавно виголосив Палеольоґ в Парижи публичний виклад, в котрім представив численно зібраній публиці — головно з дипльоматичного і журналістичного світа — теперішну внутрішню ситуацію у тій републиці без свободи і без демократії.

Після Палеольоґа переживає большевизм в Росії під цю пору небезпечну крізу, що відчуває дуже добре кождий член визших советських установ. Та кріза може легко стати для советів справжною катастрофою коли англійський капіталізм не поспішить їм завчасу на поміч. Палеольоґ є пересвідчений, що і маси російського народа відчувають ту стало тревачу крізу. Вступом до катастрофи буде безумовно взрив страшної ненависти проти Жидів. Відновленне протижидівських настроїв се дуже поважна признака. Всі знатоки російських відносин погоджуються на тім, що початком розвалу советського пановання будуть нечувані, величезні жидівські погроми. На доказ цего, що жиди й самі відчувають ту небезпеку, яка їм загрожує — перечитав Палеольоґ письмо одного жидівського купця з Екатеринослава. В листі тім говориться ось що:

„Положенне жидів стає з кождим днем більше критичне. Обуренне христіян проти Жидів зростає майже з кождою годиною, і загрожує російським жидам найстрашнійшими нещастями. Ми жиди мусимо бути на це приготовані, що большевики-христіяне самі роздують ненависть христіянських мас проти жидів, щоби в сей спосіб ще в послідній хвилі себе самих ратувати. Я пересвідчений, що нема такої людської сили, котра би здержала ті протижидівські погроми, що нам грозять І тому треба чимскорше зорґанізувати еміґрацію жидівських родин, заки ще прийде до загальної масакри жидів".

Вибух її послідує рівночасно з вибухом політичного заговору в Москві та військового замаху державного. Тоді пановання советів може розпастися від одного удару, почім настане досить довгий період нужди, насильства та анархії.

Коли брати на увагу всі можливости збудовання **нової Росії** — то не треба — після Палеольоґа забувати, що 93 процент людности в Росії се мужики, котрі під ніяким услівем не не захотять віддати тих панських земель, які захопили підчас революції в своє посіданне. Свої мробом треба зазначити, що мужики радо заплатять дідичам відповідне відшкодованне, щоби в сей спосіб і в своїх власних очах управнити посіданне дотичних земель. (Кождий рос. мужик хоче мати так звану „купчую крепость". Др. К. Тр.). Палеольоґ уважає за неможливе предсказати, чи потім сподіванім загально перевороті — заявиться більшість російського народа за републикою, чи за монархією.

На всякий випадок всі Росіяне — може з дуже нечисленними виїмками — розпрощалися вже цілковито з ідеєю давнього царизму. Коли би російський народ і рішився на бік монархії, то може тут бути мова лише про ліберальну монархію у парляментарній державній формі. Впрочім Палеольоґ є тої думки, що зараз по перевороті не буде так важним і пекучим питаннем: монархія чи република. Противно — через деякий час буде певного рода диктатура котрої завданнем буде запровадити передовсім якийсь порядок.

Палеольоґ зазначив при кінци свого звідомлення еще раз з натиском, що большевизм не годен в Росії удержатися, бо він не має коріння у російськім народі.

Ось які були виводи добродія Палеольоґа. Того рода пророцтв чуємо час до часу не мало: всі пророкують **розвал большевицької влади,** лише що не знають сказати **коли** це станеся, та **хто** переведе отцю операцію.

Можливою однак є і така розвязка, що переворот у Росії наступить цілком несподівано, „невзначай", коли лише наспіє відповідна хвиля з відповідними психольоґічним настроєм! Коли іменно в цілій суспільности запанує такий психольоґічний настрій, що—мовляв — „тепер час!" — то тоді може навіть цілком якась незначна дрібниця викликати взрив.

Жиди є дуже чулі на настрої в суспільности, а хоч вони їх— о скільки еще брутальна сила в їх руках — звичайно іґнорують, то зате вони дуже добре відчувають. Коли наближаеся той психольоґічний момент, що їм загрожує катастрофою.

Будь що будь — не лиш Палеольоґ предвиджує, що катастрофальна хвиля для жидів в советських републиках вже недалека: з усіх сторін приходять вісти, що жиди масово утікають з земель советських републик, головно же з Великої України. Вони дуже добре знають свої „прогрішения" і знають чим їм прийдеся за них заплатити. Як звісно — у них на цілім світі є одна тактика: тримати з тими, що на горі, що мають власть. За пановання большевиків вони вже собі дали добре духа, і ніхто в рядах большевицьких так не шалів проти „Петлюрівщини" та проти „дрібноміщанського українського шовінізму", як власне вони. Коли недавно в одній волости на Великій України вибухли протижидівські розрухи то советська влада була така розумна, що вислала на приборканнє їх — жидівський полк! Можна собі представити, в який спосіб ті „красноеврейци" „ліквідували" ворожий зглядом них рух, і які почування полишили вони у тих, що по „ліквідації" взагалі лишилися ще в живих!

Для нас, галицьких Українців погромницькі настрої, що панують на Великій Україні—взагалі мало зрозумілі. Ті, що знають відносини на Великій Україні кажуть, що й тамошні жиди — це цілком инша порода, що дуже відріжняеться від наших галицьких Євреїв. А хоч і ми маємо з ними не одні порахунки (що нагадаю лиш давні „польські" вибори та висилку наших людей до Талерґофу) то настроїв погромових між нашим народом майже ніколи не було. Наші люде з Заболотівщини памятати однак будуть спонтанічний — впрочім безкровний погром з 15. вересня 1903 р. За нашої короткої державности у Східній Галичині був лиш оден погром в Тернополі в лютім 1919 та проба погрому — дещо пізнійше в Станиславові. В обох випадках були зачинщиками — Наддніпрянці.

Нам Галичанам якось не хоче міститися в голові, щоби так дуже зкомбінovану квестію жидівську рішати при помочи погромів. Нігде погроми її доси не рішили, не рішать її і на Великій Україні!

Станувши на найбільше диким і консеквентнім становищи — запитаймо себе: чи є се можливим щоби в якійсь державі далося вирізати усіх, але „до щенту" усіх жидів? Мабуть ніхто не найдеся, хтоби сказав на се „так", а коли ні, то щож значить винищенне хочби і десятої части сего племіни? Прихильники погромів оправдують їх звичайно жадобою мести за звірства з боку жидів. Та месть мала би бодай якесь психольоґічне оправдание хиба ще тоді, коли би местник мстився безпосередно таки на злочинцеви самім. Але мститися на неповинних і до діла непричастиних — якаж рація?

Та всьо то лиш теоретичні міркования! І жиди і не-жиди відчувають це з певною певностю, що у советських републиках іде до страшної розправи з жидами!

Вони безумовно заплатять в першій лінії за гріхи совітської системи. Але не вони одинокі: за ними піде на погибель найкращий цвіт народу, та молодіж, що обучуесь в комуністичних, зосібнаже у військових (юнацьких) школах точно по мисли комуністичних головних заповідей та канонів. А є тої молодежи щось понад **сорок тисяч!** Ідеалістично настроені молоді люди гарячо переймаються комуністичними кличами, проти котрих вони ніяких критичних заміток не чують, бо при придушеню свободи преси — й не можуть чути! „Червоні юнаки" були все найпевнійшою ґвардією большевизму і в критичних хвилях перші лягали головами в обороні своїх провідників. Мабуть і при найблизшім перевороті — коли до нього прийде — рівнож так буде!

Що до переспектив для нашої державности на випадок большевицького розвалу—годі що говорити, тим більше, що не знаемо, як сильні є тепер державотворчі елементи на Великій Україні. Німці мають пословицю, що рідко це, що пізнійше приходить — є й ліпшим. Та поживем — тай побачим! Може преці кровавий досвід послідних літ навчить наших наддніпрянських братів, що треба нагадати собі і до серця взяти ось які, давненько вже батьком Котляревським висказані слова:

„Де общоє добро в упадку
Забудь рідню, забудь і матку
Іди повинность ісправлять!"

Лише, що у тім випадку не так іде о **„матку"**, як радше о **„програмку"**, а на цім пункті наші наддніпрянські браття „раз" таки вже дуже тверді! А моглиби вони увзгляднити і слова Михайла Сергієвича*), котрий в однім з перших чисел „Борітеся — поборете!" зазначив виразне, що треба передовсім **спільними силами збудувати „рами"!**

Як бачимо — то крівава історія послідних літ могла навіть і професора історії дечого навчити...

Коби так усіх!

Др. К. Тр.

* Грушівського.

Матвій Костишин.

НАДІЯ БЕЗ ПРАЦІ НЕ ПІРВЕ КАЙДАН

Доле, доле безталанна.
Годино відлива.
Переїлось наше щастя,
Кинулась нас на поталу,
На журбу розпуку
Учинилась важкий удар
З волею розлуку.
Прийшли ляхи запрягають
Щоб лани орати...
А ти доле нас забула
Не хочеш вертати.

Ні!... про вас я не забула
Верну до вас люди...
Повернешся!.. мабуть тоді
Коли нас не буде.
Сліду по нас не остане
Як будемо ждати
Щей в кайданах тебе діти
Будуть виглядати.
Будуть тебе виглядати
Господа молити
Тяжко важко на поталі
Прийдеся їм жити.
Бо неволя, умофори
Довкруги повиснуть
Ох надія!... таку долю
Най то громи тріснуть.

Джемейка, 3—1924.

ПРОТЕСТ КАНАДІЙСЬКИХ УКРАЇНЦІВ ПРОТИ ЛЯЦЬКИХ ЗВІРСТВ

Часопись „Канадійський Українець" повідомляе:

Українські грецько-католицькі орґанізації Винипеґу (Манітоба, Канада) й околиці уладили дня 14. м. м. в сали Інститута Просвіти надзвичайні збори делеґатів, присвячені екстермінаційній політиці й теророви польської окупаційної влади у Східній Галичині.

По вислуханню реферату редактора В. Біберовича збори ухвалили одноголосно слідуючі резолюції:

1) Українці греко-католики Канади протестують з найбільшим натиском проти поступовання польської окупаційної влади у Східній Галичині, яка через кольонізацію сеї споконвіку української землі чужим елементом і систематичне нищенне українського шкільництва та всіх українських культурних інституцій стремить до переміни її в чисто польську провінцію.

2) Українці греко-католики Канади протестують з найбільшим натиском проти постійного польського терору у Східній Галичині, масових арештів, цалення української преси і пятнують особливо з найбільшим обуренням перед цілим культурним світом огидний морд, доконаний в половині лютого с. р. польською поліцією у Львові на особі невинної української жінки і заслуженої громадянки Ольги Басарабової.

3) Українці греко-католики Канади апелюють до домініяльного правительства Канади, Ліґи Націй і цілого культурного світа, щоб вони поробили відповідні заходи на міжнароднім поли в ціли як найскоршого спинення варварського походу Польщі на знищенне українського народу на його рідній землі.

Інститут Просвіта.
Братство Запомогове св. О. Николая.
Чит. Просвіти у Виннипеґу.
Жіноче тов. ім. Княгині Ольги.
Товариство Бандурист.
Парохія св. Володимира і Ольги.
Товариство Читальня Просвіти в Елмвуд.
Товариство Січ.
Тов. Митрополичої Бурси в Ст. Бонифест.
Запомогове Братство св. Іван Милостивого.
Тов. Кобзар в Форт Рудж.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912,

Of "Svoboda", (Liberty) Ukrainian newspaper published DAILY at Jersey City, N. J. for April 1st 1924.

State of New Jersey, County of Hudson.

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid, personally appeared Simon Yadlowsky, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the "Svoboda", and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management and the circulation, etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher: Ukrainian National Ass'n, Inc., 83 Grand St., Jersey City, N. J. Editor: Vladimir B. Lototsky, 83 Grand St., Jersey City, N. J. Managing Editor: Emil Revyuk, 83 Grand St., Jersey City, N. J. Business Manager: Simon Yadlowsky, 83 Grand St., Jersey City, N. J.

2. That the owners are: Ukrainian National Association, Inc., Fraternal Order. S. Yadlowsky, Pres. & Trustee, 83 Grand St., Jersey City, N. J.; J. Kashtaniuk, Rec. Sec. & Trustee, 83 Grand St., Jersey City, N. J.; B. Levczyk, Treas. & Trustee, 48 Washington Ave., Elizabeth, N. J.

3. That there are no bondholders, no mortgagees and no other securities.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the six months preceding the date shown above is 18.000 per each issue.

SIMON YADLOWSKY, business manager.

Sworn to and subscribed before me this 31st day of March 1924.

MICHAEL UHORCHAK, Notary Public
(My commission expires August 25 1924).

ПРОСЬБА О СКЛАДКУ НА ЧИТАЛЬНЮ

Браття Краяни!

Підписаний виділ читальні „Просвіти" в Ліщині, на засіданню дня 12. лютого 1924 р. рішив віднестися з просьбою до вас Дорогі Браття Краяни, котрих недостаток або инша доля кинула поза межі моря в далекий новий світ, шукати лучшої долі. Ми хотяй живемо на рідній земли, зносимо богато більше горя і недолі як ви дорогі браття краяни в чужій земли.

Звісно Вам, під яким тяжким гнетом мусимо переживати і яке ярмо заложили нам наші вороги. Для чогож ми такі бідні, питаєм самі себе. Звісно, що тому, бо ми замало просвічені. А щоби ми не були темні то на це ліком є якраз читальня „Просвіти", де нарід може збиратися і просвічуватися! Та нажаль ми не маємо свого власного дому, де можнаб було сходитися. Читальня наша в чужій хаті, а пословиця наша каже, що лише в „своїй хаті своя правда і слава і воля. Тому ми думаемо побудувати свій власний дім і відносимось до вас з просьбою о жертви на будову дому читальні „Просвіти" в Ліщині.

Дорогі браття краяни! Причиніться до будови нашого Дому. Ми складаемо датки в марках, але як вам відомо наші марки стоять високо тільки для того що їх богато надрукували, але щоби за них можна побудувати діло, то треба стирти, котра сягалаб величини дому. Наше сусідне село, Дуліби, за допомогою братів з Америки, побудувало величавий дім, в котрім мають свою читальню і кооперативу (крамницю). Тож і ми, дорогі краяни, просимо і витягаемо руки до вас о жертви і маемо в Бозі надію, що не відмовите нашій просьбі а поможете нам побудувати дім „Просвіти", жерело освіти і піднойми для нашого народу!

Жертви просимо складати на руки п. Василя Ломаґи, 1137 — 38th Str., Bory Park, Brooklyn, N. Y., члена нашої чит. „Просвіти", котрий буде займатися збіркою і разом з виказом буде пересилати виділови читальні.

Ліщин, в лютім, 1924 р.

В. Миць,
секр-голова, читальні.
о. Мих. Козак, парох
М. Никлевич, містогол.
Андрій Досяк.
(Печать).

ДОПИСІ

МИЛВОКІ, ВИС.

Панахида по бл. п. О. Басарабовій.

В неділю, дня 23. марта с. р. відправив о. Шквір панахиду в українській церкві, зараз по Службі Божій за душу бл. п. Ольги Басарабової, котра зістала замордована в львівськім арешті через посіпаків польських опришків, на безправно загарбаній рідній нашій земли, і потайки похороненої, щоби затерти сліди звірського злочину. Муки і смерть української женщини кличуть до всіх нас о пімсту і відплату на ворогах. Як широка і велика Америка, нехай всюди наші люди подадуть страшний ляцький злочин до загального відома! Нехай знають Американці, хто є Польща і її влада!

Учасник.

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

До всіх Патріотів і свідомих Громадян України.

Важкі матеріяльні обставини нашого часу, викликані нечуваним в історії воєнним лихоліттем, зазначуються в українськім видавничім руху так катастрофально, що цілий ряд наших найважнійших видавництв загрожений фінансовою руїною, а як одна з найболючійших жертв у ряді таких видавництв у нас — являється в останніх часах наш журнал „Український Скиталець", ілюстрований двотижневик, головний і одинокий орґан видимих ще Останків Української Галицької Армії, що скитаються поза межами Рідного Краю.

Так, — як одна з найболючійших жертв! Бо після політичної катастрофи з 14. березня 1923., після цего, як у Парижі смертельні вороги державности України вирішили в порозумінню із васалем з над Висли поневоленнє землі Данила і Льва, саме „Український Скиталець" найвірніще й найдостойніще з усіх українських журналів і часописів в Европі і в Америці заступав і заступає піднеслий ідеал державної незалежности й державної суверенности Української Землі.

Геть із невольницькими смутками й із разськими згодами та угодами з ворогами — а ще раз на тернистий шлях визволення, осяяний ореолом несмертельних геройств Української Галицької армії! ось головні кличі „Українського Скидальця", проголошувані ним досі прикождій нагоді, з приводу кождих роковин найкращих моментів з історії наших останніх, щойно прогомонілих боїв за волю.

Але з часом з основною зміною обставин по таборах і на скитальщині взагалі, викликаною рішеннєм з 14, березня м. р., постепенним зростом, великої матеріяльної скрути, при цілком недостаточній підмозі з боку читачів і передплатників та вкінці з огляду на просто страшну невідрадність нинішних видавничих умовин дійшло до цего — що жертвований витиснений останний сотик високо-ідейних видавців „Українського Скитальця" не в силі покрити ніяких видатків.

„Український Скиталець" сьогодня перед фінансовою руїною?

Патріоти й свідомі громадяне України! Поклонники ідеалу незалежної Української Держави! Ви всі Українці, в яких ще не погас огонь туги за визволеннєм і волею Рідної Землі! Невжеж допустите до цего, щоб одинокий орґан Останків безсмертної Української Галицької Армії перестав істнувати? Чи дозволите на те, аби наш смертельний ворог тріюмфував іще над упадком нашого одинокого, справді незалежного орґану нашої боєвої сили й боєвої волі?

Ні сього невільно нам сказати ніколи! І тому воно лежить у нашім найглибшім, найживучійшім національнім інтересі, аби одинокий орґан нашої боєвої сили й волі, орґан нашого боєвого визволення, наш „Український Скиталець" появлявся далі так, як досі, хочби й за ціну всенаціональних жертв!

Ми мусимо вдержати „Український Скиталець" поза межами Рідного Краю так довго аж прийде той слушний час, коли він зможе вже без ворожих перепон перейти на свобідну Рідну Землю і стати речником Великої і Сильної Української Армії, цеї непохитної остої і необідного заборола кождої кріпкої держави!

Орест Онуляк, в. р. поручник УГА. за Редакційну Колеґію; **Олександер Олесь,** в. р.; **Василь Пачовський,** в. р.; **Петро Карманський,** в. р.; **Антін Крушельницький,** в. р.; **др. Остап Грицай,** в. р.; **Андрій Жук,** в. р.; **проф. др. Мих Лозинський,** в. р.

Від Видавництва „Український Скиталець"

З причини комунікаційних утруднень і валютарних ріжниць — проситься Вп. Співробітників і Передплатників у всіх редакційних і адміністративних справах Видавництва „Український Скиталець" — звертатися на адресу нашого Заступництва в Чехословаччині: **Вп. Орест Онуляк,** Josefow n/Met., **Cechoslovakia, Europe.**

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

XII. (1900—1903).

(41)

З розмов з селянами про їхнє економічне становище виявилось, що коли їм доводиться позичати грошей, то вони за десятку (10 руб.) платять багатим селянам-кулакам, чи глитаям, по рублю в місяць проценту, та ще відробляють басаринок, коли треба багатиреві при сівбі, чи в жнива, чи в молотьбу, а це виходить далеко більше як 120% у рік. Чуючи це я почав умовляти селян заснувати у себе Ощадно-позичкове Товариство; росказував їм як це робиться, а коли вони зацікавились, то я добув нормальний статут і запропонував, як того вимагає статут, вибрати 20 душ чесних селян і підписати прохання до міністра. На моє диво селяне відповіли, що у них не набереться 20 душ таких, щоб їх можна було припустити до чужих грошей, бо у них і громадські гроші раз-у-раз розкрадають. Тоді я почав їм доводити, що й в Перешорах не всі люде чесні, а проте там давно функціонує кредитове товариство і грошей не розкрадають, бо на те есть державний контроль; і тут може бути так само, аби хоч в правліні (заряді) були вже чесні люде і раяв їм за наступаюче Великодне Свято порадитись і найти хоч трьох підходячих людей. Але на самий Великдень, коли я пішов віддати візиту попові, то упевнився, що, справді в Кононівці не легко знайти чесних людей: все подвірря попове було набите людьми, а посередині поліційний урядник з стражниками робив слідство і опитував, чи не бачили-хто вкрав збрую з коней панка, який у Великодну ніч розпріг коні на подвірю у попа, а сам пішов з родиною до церкви. Коли я звернувся до знайомих селян з докором, то вони мені відповіли, що у них це звичайна річ:

— Ми тиждень робимо в Абросимових, а в неділю нас трусять, бо рідко хто не принесе чого з „яконової (двору) додому".

Після Великодня, коли посходились селяне, що робили у мене ремонт (репарацію) господарських будівель, то оповіли, що вони радилися на селі і найшли на членів правління (заряду) двох людей чесних з діда-прадіда — Павла Малинку та Зінька Литвиненка, але обидва вони малограмотні, а на бухгалтера радили сільського писаря Петра Оправхату, якого вихваляли як добре письменного, дуже доброго бухгалтера, але такого чоловіка, що не можна держати близько коло чужих грошей, бо він великий плутяга та шахрай і оповіли цілий ряд зроблених ним шахрайств. Згодом прийшов до мене і сам Оправхата, який зробив на мене вражінян дуже інтеліґентного чоловіка, але з дійсно шахраюватими очима. Років йому було не більше 27, але він вважався за найрозумніщу, найосвіченніщу людину на всю округу. Він дуже багато ходив по заробітках, виходив майже ввесь південь, побував майже у всіх містах на Чорному морю, покоштував хліба з усяких печей, пробував усяких служб, але жадна не прийшла йому до смаку; побував у всяких сектах: був штундистом, шалапутом і скінчив цілковитим атеістом і нарешті вернувся в своє рідне село, де став сільським писарем. Дізнавшись промої заміри орґанізувати Кредитовий Кооператив, він запропонував свої послуги безплатного бухгалтера і виявив великий інтерес до громадських справ та взагалі видався мені людиною, що головою перевисшує своїх односельчан. Знаючи вже від людей, який його етичний ценз, я поставився до нього дуже обережно і так держався ввесь час свого знайомства з ним; я раз-у-раз мав на думці те, що він кожної хвилини може мене продати, питанне тільки — за скільки? або шантажувати, а через те в його присутности я ніколи не висловлювався ні проти Бога ні проти царя, хоч його ці питання видко дуже цікавили. Він гаряче взявся за орґанізацію Ощадно-Позичкового Товариства, робив енерґійно всю дрібну роботу і майже кожного дня ходив до мене за порадою та за книжками, які читав так страшенно швидко, що я запідозрів, що він читає тільки „де ріденько пописано"; але як я здивувався, коли одного разу він, прочитавши „Історію одного города" Щедрина, яка йому дуже припала до душі, проказав мені на память цілі сторінки з цієї книжки; а такі книжки як „Спартак", „Історія одного селянина", „За правду", „Богдан Хмельницький" Костомарова, він прочитавши придбав собі в Київі на власність і читав селянам та давав читати на суміжні села, або росказував майже дословно. Розмовляючи з ним часом цілими вечорами і бачучи його величезне захоплення українським відродженнєм, про яке він вперше тільки від мене довідався, я часто подумував про проведення його в українську орґанізацію, але раз-у-раз мене спиняли його шкляні, безфарбні, шахрайські очі, що не дивилися просто ввічі, а якось бігали скрізь. Иноді, згадуючи всякі його фиґлі, я казав собі, що то він усе виробляв, поки у нього не було вищих інтересів, Поки він був темний селянин, а тепер він став зовсім свідомим українцем, горячим проповідником відродження України; я згадував, що й один з розбійників, роспятих на хресті увірував і став праведником, але раз-у-раз оті шахрайські очі підривали у мене довіря до нього, і дійсно, як потім виявилося, я не помилявся, але про це роскажу потім.

Коли почалася японська війна то цікавість до громадських подій значно підвисшилась у свідомих селян і мені часто доводилося говорити з ними на ці теми; ці свої розмови я надрукував в ч. 5 ЛНВістника за 1904 р. Подаю тут уривки з тієї статті, розшифрувавши їх; а щоб ясніщі, більше зрозумілі були ці розмови, я коротенько роскажу про минулий і теперішній стан села Кононівки.

Пан за кріпацтва був жорстокий, скупий, а через те селяне були страшенно бідні, разом з тим і страшенно люті на нього; вони вели з ним невпинну потайну боротьбу: розкрадали, псували що могли і втікали на Кубань, на Чорноморські степи. По смерти пана, новий господар його зять, промучившись з селянами скілька років, повіявсь за кордон, віддавши маєток в аренду кацапові-старовірові, який усю землю експлуатував сам (випасом худоби для Петербургу) а людям не давав нічого. Щоб позбутись цього арендатора, почали його селяне викурювати: палять йому хліб у стиртах, сіно, солому, випасають засіви, сінокоси, бють прикащиків; одного разу зробили навіть гуртом напад на двір, але все надаремно. Кацап усе таки багатів, міцнів, бо хліб і все (асекуровав) забезпечував, наймитів держав у дворі кацапів та й суд і адміністрацію мав на своїм боці. Тим часом діддич, живучи за кордоном на широку ногу, збанкротував і більшу частину землі продав кацапові арендаторові, а решту (1100 десятин) купив я, продавши потім 700 десятин селянам з допомогою селянського банку по 4 дес. на господаря.

Тепер боротьба села з економією (двором) ущухла, зате побільшилася боротьба внутрішня, то-б то поміж ріжними ґрупами селян, на які діференціювалось село. Найбільша частина, мабуть чи не половина всіх селян складається з середніх по заможности, що мають по цілому наділові, (4 десятини), по парі коней, по корові; вони спрягаються по два господаря на один плуг, не купують весною хліба на харчі, не ходять на заробітки і на поденщину у двір, а добувають гроші вигодовуючи свиней у Київ на продаж. Друга половина складається з великої більшости незаможних і невеличкої купки дукарів-кулаків, що майже всі наживаються тим, що віддають в позичку гроші та хліб голоті за великі проценти. Незаможні походять найбільше з дворових, що не дістали землі при визволенню з панщини, та з тих невдах, що через пітитцтво, ледарство або-що позбували свої землі дукарям і позоставалися тільки з одними хатами та городами, чи як тут кажуть з одними „ґрунтами". Звичайно між цими шарами селян не можна провести виразних границь, вони не різко відокремлюються одні від одних; так з міже середніх господарів є такі, що близько стоять до дукарів, знов є й такі, що недалеко втекли від голоти і т. д. Чим далі стоять по своєму економічному стані елементи ціх ґруп один від одного, тим більше вони ворогують між собою, тим більше боряться. А боротьба ця ведеться таксамо, як і з кацапом-дідичем: палять один одному хати, клуні, ріжуть у хліві коняку, корову, в сажі — свиняку і т. д. Не[illegible] сім ґрунті виникають страшенні бійки, навіть душогубства, але вони нікого не дивують, не обурюють, на них дивляться навіть з юмором. От, як мені росказував один чоловік, Петро Дзуґур, про те як брат-дукар Евдоким Рубан, убив свого брата Самійла:

— Вони, знаєте, давно ворогували; ніяк не могли поділити батьківських гнидників. Ото якось пяні і зачепились; старший, відбиваючись від меньчого, вирвав з воза люшню, та по голові його — раз, другий! а той так і викинувся. Люшня, бачте, була дубова, замашна, а то, може й не вбив би. Раз мене один сучий син по голові люшнею телепнув, а люшня була чорзна-яка — осикова, то вона тільки трісь! так розскочилась надвоє, а в голові тільки зашуміло; ну, тоді вже я йому дав...

Таксамо порядний господар Іван Лузан убив свого брата злодіячку і пяницю, а недавно Пилип Малинка убив теж свого рідного брата.

За останні роки зміж описаних ґруп почала, під моїм впливом, відокремлюватись невеличка купка душ біля десятка, яку можна назвати інтеліґентною. Вона складається з елементів середнього віку, не однакових по свойому економічном установі, але з таких, що покінчили школу, передплачують дешеві ґазети, добувають де можна книжки і читають хі запоєм; вони по моїй ініціятиві заснували Кредитове Товариство, згуртувались коло цього діла і потроху починають керувати всім селом, давати йому тон. За останні часи меньче стало підпалів, злодійства; тепер найбільше балакають про Кредитове Товариство, про яку небудь нову сільсько-ґосподарську машину, куплену через це т-во, про те, що пишуть по ґазетах і т. д.

(Дальше буде).

В ДОБІ ПРАВА НАЦІЇ

Промова посла Павла Васильчука в соймовій комісії закордонних справ, виголошена 19. лютого у відповідь на експозе мін. Замойського.

(Докінчення)

Політика екстермінації і „добра слава" Польщі.

Не буду тут більше розводитися над иншими галузями життя, в яких проявляється ваша екстермінаційна до нас політика. Досить згадати ваше відношення і польонізаційну політику в шкільництві, заборону навіть приватного українського шкільництва на Холмщині і Підляшу (чого нема в жадній культурній державі), нищення української школи, військову кольонізацію наших земель, руйнацію православних церков, закриття їх (зверх 250 на одній Холмщині і Підляшу) переслідування і втручування у внутрішні православно-церковні справи і т. д. і т. д., щоби показати ваше відношення до Українців.

Очевидно, що все це не могло зробити для Польщі доброї слави за кордоном. Навпаки по заслугам теперішня Польща уважається за найбільш нетолерантну до нац. меншостий державу. Коли тепер справа підяремних народів, ревізія трактатів і взагалі справа нац. меншостий ставиться на чергу для в міжнародній політиці, мимоволі прийдеться, панове, вам, керманичам польської політики ранійш чи пізнійш понести всі консеквенції своєї дотеперішньої політики.

Очевидно, в дієвій перспективі не представляється ситуація Польщі дуже сприятливою.

Своєю внутрішньою і зовнішньою політикою не здобула вона собі прихильників ані внутрі серед територіяльних нац. меншостий, ані зовні серед сусідів. А прецінь є вона найбільше заінтересована.

Справа нац. меншостий в найблизчий час займати-ме начальне становище в Лізі Націй. Там Польща не має арґументів для себе. І то завдяки своїй вині, а не чиїй. Завдяки своїй заборчости, завдяки свому становищу до нац. меншостий. Для фальшивої гри на терені Ліґи складається неприятлива ситуація завдяки входу нових европейських велетнів, якими є Німеччина і Союз Радянських Республик, які досі не входили в гру.

По обох боках кордону.

Коли всі панове цілий час говорите лише про Росію, то забуваєте, що виступає в світі Союз Радянських Републик, в якому поважне місце займає Радянська Україна, яка без сумніву має в тому союзі голос.

Коли навіть підходити до справи з вашої точки погляду, то Росія має арґументи власне в українському питанні проти вас. Це ясно кожному, хто захоче обєктивно зробити порівнання: у м о в и українського життя тут і там.

В той час, коли тут переслідується саме імя українства, шкільництво, забираються церкви, відбирається у селян землю, переслідується всякого рода орґанізації, пресу і т. д., там фактично зукраїнізовано майже все шкільництво від низчого до вищого, державне і публичне діловодство ведеться по українськи, є повна змога національно-культурного розвитку, селянин дістав землю, розвивається народня кооперація. Порівнання не приходить само собою. Не диво, що очі усього українського громадянства звернені на схід. Є то зрештою натуральною річю для частини народу, якого пень переживає історичну перебудову життя і суспільного перестрою. Панове замісць того, щоб змінити свою політику до українських земель в особі свого уряду, відповідаєте драконовими масовими репресіями, заїлим травленням на місцях, насланням Єзуїтів, жандармів, осадників і ин. Постава вашої преси і політичних сторонництв в соймі і поза ним іде з тим в парі. Бідкання на „анонімове чиннікі" вже чудесно відпер пос. Райх. Говорилося тут ще про чинники, які не можуть поґодитись з самим фактом істнування незалежної Польщі. Часто буває, що хтось не бачить більма на власному оці, а запевнює, що инший має скалку. Так є з тими шановними моїми передмовцями, які згадували про це.

Українці і незалежність Польщі.

Є річю відомою, що для Українців, які завсіди змагали до створення незалежної держави, зложеної зі всіх етнічно-

українських земель, ідея незалежности Польщі була завсіди признавана з цілком зрозумілих причин: бо інакше треба було-б вернутись до старого стану, при якому не було місця для незалежности для тих і других.

Приведеннє при дебатах або на іншому терені фактів героїчної боротьби українського народу за своє визволеннє, представляючи це, як поборенне самої ідеї незалежности польського народу в його етноґрафічних границях, — є завідомо фалшивою грою, обрахованою на легковірність авдиторії або незнаннє суті справи.

Це одначе трудно сказати про всіх і звідсіль такий ляк перед поширеннєм компетенції Ліґи Народів, перед збільшеннєм її авторитету.

А що із входом нових великиж держав Німеччини і Союзу Радянських Републик, що завсіди відґравали ріщаючу ролю в життю Европи, в наступаючій грі не мається жадних арґументів, то звідсіль нехіть що до їх входження до Ліґи Народів. Звідсіль застереження панів проти поширеня компетенції Ліґи Народів у справі ревізії трактатів.

Таким чином з ослабленнем впливів Франції тратить Польща також і без того слабий досі ґрунт під ногами в Лізі Народів.

Перед міжнародним ареопаґом у всій наготі силою подій предстане вся облудлива польська політика внутрі до територіяльних меньшостий.

Або або...

В українській справі для вас вже пройшов навіть час або або...

Росія реалізує федераційний союз народів бувшої російської імперії. Для польських бельведерчиків істнувала ця програма доти, доки не захватили вони досить української і білоруської території.

Польська „щирість" і чеська нещирість.

Стараєтесь, панове, оправдати своє становище відносно нас політикою інших держав. Але чи це є арґументом? Зрештою, не знаю держави, де положеннє національних меньшостий було-б таке тяжке, як в Польщі. Промовці польських сторонництв головний натиск клали на становище Чехії. Говорилось про творенне коритаря до Росії на Закарпатській Україні. Щоправда, дивно було мені чути побоювання за українство цеї країни від посла Домбського. Здається, що це пояснюється виключно його злобою проти зручного Бенеша. Так! Чехи старої дати русофіли. Тільки тим можна пояснити собі останне призначеннє д-ра Бескида до Ужгороду і його демонстративне проти-українство на цьому клаптику української землі. А це не перепиняє Чехам льояльно трактувати Українців. Українці мають в Чехії університет і інші висші школи. Тоді як український університет у Львові мусить істнувати „тайно" в катакомбах, переслідуваний поліцією.

В такому положенню річий винен не тільки уряд, але сойм і всі польські сторонництва.

Польща має далеко більше української землі, ніж Чехія, одначе застосувалась інакше.

Панове зі зле скриваною злобою підносите старання Бенеша посередничити поміж Францією і Росією. Хоч не думаю, що тепер Союз Радянських Републик буде потребувати посередництва, але в кождому разі рухливий Бенеш на своїй активности в східному питанню не програє. А що Чехи-русофіли мимо того рахуються поважно з українським питаннєм, цьому дали доказ. Їх життєвий розум і практицизм напевно згодом накаже їм вирівняти ті похибки, які досі роблять на Закарпатській Україні.

Москва, Україна і настрої мас.

Москва завсіди була ненависна для Українців, які по суті своєї назви в її політичному значінню змаґають до створення незалежної держави із усіх етнічно-українських земель. Але зайшли зміни, поважні зміни, які мусять бути стверджені кождим обєктивним політиком. Український рух набрав розмірів стихії, для якої не вистарчила жадна зелізна рука, жадні репресії. Курс в українській справі на Великій Україні змінено помимо московсько-російського централізму. Панове кажете, що це не „щиро", але для нас тут важний факт.

А де є арґументи Поляків і Польщі?

Новий твердий українізаційний курс на Великій Україні, де є пень нашої нації, не може не відбитись у настроях на інших українських землях. Консеквенції з того належить витягнути вам із зрозуміннєм, що палка, якою послугуєтесь, не переконає українських мас і не поліпшить вашої прикрої ситуації.

Від чого залежить будучина Польщі?

Польща має богато дечому повчитись. А найбільше в українському питанню. Має вона велике питаннє національних меньшостий, особливо територіяльних, які здобули собі будь яку державність на Сході. Від належної постави її до тих територіяльних меньшостий і від її прозорливої в дієвій перспективі політики до тих меньшостий залежить її будуччина.

Це все сказав я не для якихось апелів, не для переконанся вас, а єдино для ствердження певного факту, етапу на шляху розвою міжнародного життя. Цей розвиток дієвих подій, хоч тернистим шляхом, але послідовно йде на нашу національну користь.

Не лежить в нашому інтересі панове закріпоценнє польського народу, але в розвитку своєї незалежної державности повинні панове приняти тезу **етноґрафічної Польщі,** якщо не хочете піти старими своїми стежками.

При відбудові Польщі панове всіх політичних сторонництв ступили на стару осуджену культурним світом дорогу займанщини. Вона мститься.

Ця заборчість у всіх вас вкоренилась так сильно, що ви не бачите навіть своєї небезпеки. Відчуваєте її інстинктовно. Деякі з вас з реноме „витравних" політиків з наївностю простаків звертаються до поодиноких членів нашого Клюбу, щоб вияснив їм наше становище, наші постуляти і т. д., щоб прочитав десь відчит. Просто смішно казати.

Всіх тих панів відсилаю до соймових стенограм, до нашої преси. А там довідаються. Знаю, що більшість з панів уважає разом з нами і нашу пресу примітивною, — для тих вже нема поправи. Їх ніщо не научить.

Научитись лежить у вашому інтересі, це зрозумієте, коли змусять вас до змін обставини.

Українське питання — питання міжнародного характеру.

Забираючи величезні терени української й білоруської території, Польща ускладнила собі позицію взагалі в справі національних меньшостий і ослабила себе на міжнародньому терені. Українське питання в Польщі ю частиною великої українскої проблеми з цілого комплєксу питань Сходу Европи. Ці питання мають міжнародній характер, тому я забрав голос на комісії справ заграничних.

Експозе мін. Замойського не відріжнялось глибиною аналізи міжнар. ситуації, ані не вказувало ясно доріг, якими задумує йти. Отже піде по старому.

Що він зрештою може зробити на міжнародньому терені, коли є членом кабінету Влад. Ґрабського, який оголосив повний індеферентизм у відношенні до національних меньшостий, а на ділі продовжує, а навіть загострив свою екстермінаційну політику до українського народу всіх наших земель під Польщею.

Осторога.

Наше відношення до нього ясне з моєї промови. І дальше будемо виявляти перед цілим світом ганебну до нас і наших земель політику польського правительства. Вину складаємо разом з тим і на сойм, бо тут виявилась цілковита єдність всіх польських партій.

На закінчення скажу:

Наскільки не наступить негайна зміна політики в справі національних меньшостий, особливо територіяльних, мусите, панове, рахуватись з найдальше їдучими консеквенціями, яких вже не зможете полагодити тут, а полагодять їх чинники міжнародні, залежно від нового уложення сил в Европі.

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошення до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошеннєм присилати і належітість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошеннєм, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенні одно слово числити 2 цт. коли таке оголошення має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Ся постанова входить в життя 1. грудня б. р. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адмістрації „Свободи" 5-6 день перед днем оголошення їх в часописи, так що колиби вимагала сего потреба, був час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосоватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на часопись, що непоміщено їм оголошення чи оголошень.

Адм. „Свободи".

ЛЮДЕ МОЖУТЬ БАЧИТИ І БЕЗ ОЧЕЙ

Так каже французький письменник Жіль Ромен. Він видав про цю справу книжку на анґлійській мові. Ромен каже, що чоловік може бачити ріжні предмети — не користуючись зором — коли сильно напружить увагу. А бачить тоді чоловік ці предмети малесенькими „очними орґанами", які є в його шкірі. Ромен описує спосіб, як то він сам здобув таку дивну силу зору. Очи даної особи завязується сильно перевязкою, а на перевязку наклеюється ще ґумовану стяжку паперу. Опісля відкривається якусь часть шкіри. Щоби зір не мав і найменшої нагоди побачити предмети уживані при досвідах, ховається бажані предмети (книжки, ножиці, листи, вазонки і т. д.) до скрині, так що ніодин промінь там не дістанеться. А саме цей предмет мають бачити „шкіряні очі" — отже ніодин промінь справжнього ока не повинен їх досягнути. І Ромен каже, що по кілька разових вправах можна ці сховані предмети бачити цими дивними „очима в шкірі". З початку такі вправи тривають коротко, яку мінуту. І сліпі можуть так навчитися „читати". Вони читають уже після 4—5 сеансів. Автор запевняє, що по старанних вправах цими очима можна перечитати навіть ґазету, книжку! І то з правильною скорістю. Треба додати, що предмети треба так уложити, щоби дана особа не могла їх доторкнутися. Ромен доказує дальше, що розріжняємо ріжні краски, хоч їх очима не бачимо. Діється це при помочі носової слизної оболони. Вона є вразлива для світла і ріжно закрашених сонішних промінів. Прим. коли ми находимося десь у слабому світлі, відрухово чхаємо, наче апелюємо до змислу нюху, який є вразливий на ріжні відтіни. Це все розуміється, лише наукові здогади. Всетаки професори французької академії (Сорбони) зайнялися студіюваннєм теорії Ромена.

ТЮТЮН — ПОТРЕБА СУЧАСНОГО ЧОЛОВІКА

Німецький фільозоф так очеркнув модерного чоловіка: „Сотворіння, котре курить". Є звісне, що великі вчені й письменники були пристрасні курці. Чемберлена просив раз один його товариш, щоби відкрив йому тайну свого здоровля. Чемберлен відповів йому: „Не їдьте ніколи пішки, коли можете їхати возом, а з двох цигар вибирайте все товстіще і сильніще". Едісон курить пристрасно. Франсоа Копе (французький письменник) був дійсне маняк-курець. Моріс Барес (французький письменник, що помер недавно) був рабськи відданий чарови доброго і рідкого циґара. Писменники Боль Ґервієн, Рене Базен, Марсель Прево курять дуже богато. Люлька була невідлучною приятелькою Катюль Манде. Сарду був курець свого рода. Ростанд заявив, що папіроска для нього все наймилійша розрада. Композитор Джакомо Пучіні з самої молодости пристрасний курець, а Петро Маскані найбільший „нищитель" „мецца тоскана". Каже, що раз на чужині не міг дістати „мецца тоскана", обожане ним циґаро. Колиж побачив, що один чоловік, його земляк, кинув недокурок „Тоскана", він не міг здержатися, щоби не підняти. Чи воно правда? Енріко Карузо звичайно держав папіроску в устах усе до цієї хвилини, коли мав виступити перед публикою. А одному журналістови сказав, що не міг би добути добру нуту, колиб у останню хвилю не вистало би йому папіроски.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

Російський большевицький уряд за послідний рік видав сім і пів міліона на пропаґанду в Америці? Чи Ви знаєте, що пачка Мюред цигареток варта тузин пачок иних цигареток?

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ